

מקצועות יהודיים

Jewish Professions

אלול התשפ"ה • 9/2025 • 1195

בשולב הבול שולב הביטוי "ג' ד' - גמול דלים", הלוקח מן התלמוד הבבלי (מסכת שבת דף קד, עמוד א). ביטוי זה הוא חלק מתיאור של 'עזר הוראה' עתיק, אשר נועד להקל על הילדים הקטנים לזכור את צורת האותיות. על פי התלמוד, הצירוף של האותיות ג' וד' מייצג את מתן הצדקה לעניים. האות ג', שהרגל שלה בולטת קדימה, מייצגת את נותן הצדקה הרודף אחר העני כדי לתת לו סיוע. האות ד' מייצגת את העני בכך שמצד אחד היא סגורה בצידה האחורי, סמל לכך שהעני אינו סומך על הצדקה אלא בורח מן התורם, ומצד שני יש לה בליטה קטנה מאחור, המייצגת את ידו הפשוטה לקבל סיוע בכל זאת.

סופר סת"ם

סופר סת"ם (ספרים = ספרי תורה, תפילין, מזוזות) הוא בעל מקצוע המתמחה בכתיבת ספרי הקודש שחייבים להיכתב על קלף, על פי ההלכה. בבול מוצג סופר בסגנון האופייני לעדה התימנית: הוא יושב על כר ליד שולחן נמוך ועוסק בכתיבה על קלף, כאשר כלי עבודתו מונחים לצידו (קסת הדיו והקולמוסים המסורתיים). בשולב הבול שולב הביטוי "שמע ישראל", כשהוא כתוב בכתב אשורי עם התגים והאותיות המסורתיות, כפי שכותב סופר סת"ם.

מעטפת היום הראשון

במעטפת היום הראשון שולב ציטוט המדגיש את חשיבות העיסוק במלאכה. "אהב את המלאכה - אפילו יש לו במה להתפרנס חייב לעסוק במלאכה, שהבטלה מביאה לידי שיעמום" (פירוש רבי עובדיה מברטנורא על מסכת אבות פרק א, משנה י).

משה רימר

לאורך ההיסטוריה עסקו יהודים בשלל מקצועות שונים ומשונים, שבמרבית המקרים לא היו שונים מן המקצועות בהם עסקה גם האוכלוסייה הלא יהודית שבאותו אזור. לעיתים ניתן להצביע על מקצועות בהם נטו יהודים לעסוק באחוזים גבוהים יותר ממשקלם הדמוגרפי בחברה הכללית, דוגמת צביעת בדים בתקופה הצלבנית, ניהול פונדקים במזרח אירופה של המאה ה-17, חלפנות כספים במערב אירופה בתקופות שונות, או צורפות בתימן ובצפון אפריקה במאות השנים האחרונות. עם זאת, אין להתייחס במובהק למקצועות אלו כאל "מקצועות יהודיים". המונח "מקצועות יהודיים" מתייחס לעיסוקים שמקורם במצוות ובמנהגים שהוכתבו על ידי הדת היהודית והמסורת היהודית. במקרים אלו נקבע במפורש כי רק יהודים יכולים לעסוק במקצועות אלו ולטפק את השירות הרלוונטי לחברי הקהילה. רשימת המקצועות כוללת עיסוקים החיוניים לקיומה של הקהילה היהודית, דוגמת מוהל, שוחט, משגיח כשרות, מטהר גופות או בלנית במקווה הטהרה. סדרת הבולים מתמקדת בשלושת המקצועות האלו: חזן, מלמד וסופר סת"ם.

חזן (שליח ציבור)

החזן, המכונה גם שליח ציבור, הוא בעל תפקיד המוביל את התפילה בבית הכנסת ומייצג את קהל המתפללים בפני האל. בבול מוצג חזן בסגנון האופייני לעדות המזרח: הוא עומד על הבמה במרכז בית הכנסת (ולא ליד דוכן בחזית בית הכנסת, כמקובל בעדות אשכנז), וסביבו קהל המתפללים. בשולב הבול שולבו המילים "אוֹחִילָה לְאֵל", הפותחות את הפיוט העתיק. פיוט זה התקבל ברבות מקהילות ישראל, והוא נאמר על ידי שליח הציבור בתפילת ראש השנה כמעין בקשת רשות לשאת תפילה בשם ציבור המתפללים.

מלמד

המלמד, המכונה גם 'מלמד התינוקות', הוא המורה המסורתי לילדים בגיל הרך, ותפקידו ללמדם את יסודות הקריאה, את החומש ואת עיקרי המצוות. בבול מוצג מלמד בסגנון האופייני לעדות אשכנז: הוא יושב בראש השולחן, וסביבו יושבים ילדים קטנים כשספרים פתוחים לפנייהם.

עיצוב בולים, מעטפה וחותמת
מירי ניסטור. איור: טוביה קורץ
Stamps, FDC & Cancellation Design:
Miri Nistor. Illustration: Tuvia Kurtz

Jewish Professions

Throughout history, Jews have engaged in a wide variety of professions, most of which were not different from those practiced by the non-Jewish population in the same region. In certain cases, it is possible to identify professions in which Jews tended to be represented in higher proportions than their demographic weight in the general population - for example, fabric dyeing during the Crusader period, managing inns in Eastern Europe in the 17th century, money changing in Western Europe in various eras, or goldsmithing in Yemen and North Africa in recent centuries. However, these should not be regarded explicitly as "Jewish professions."

The term "Jewish professions" refers to occupations rooted in commandments and customs prescribed by the Jewish religion and tradition. In these cases, it was explicitly stipulated that only Jews could engage in these professions and provide the relevant services to members of the community. This list includes occupations essential to the existence of the Jewish community, such as mohel, shochet, kashrut supervisor, body purifier, or female attendant at the ritual bath.

The stamp series focuses on three such professions: Cantor, Melamed, and Scribe of Holy Writings (Sofer STaM).

Cantor (Shaliach Tzibbur)

The cantor, also known as the Shaliach Tzibbur ("representative of the congregation"), is the person who leads the prayers in the synagogue and represents the congregation before God.

The stamp depicts a cantor in a style characteristic of the Sephardi communities: he stands on the central platform (bima) in the middle of the synagogue (rather than at a lectern at the front, as is common in Ashkenazi tradition), surrounded by the worshippers. The stamp tab includes the words "Ochilah La-El", the opening of an ancient piyyut (liturgical poem). This piyyut was adopted by many Jewish communities and is recited by the Shaliach Tzibbur on Rosh Hashanah as a kind of request for permission to pray on behalf of the congregation.

Melamed

The Melamed, also called Melamed Tinokot ("teacher of the little ones"), is the traditional teacher of young children, responsible for teaching them the basics of reading, the Chumash (Pentateuch), and the fundamentals of the commandments.

The stamp depicts a Melamed in a style typical of Ashkenazi communities: he sits at the head of the table, surrounded by small children with open books in front of them.

The stamp tab features the phrase "Gimel Dalet - Gemol Dalim" ("show kindness to the poor"), taken from the Babylonian Talmud (Tractate Shabbat 104a). This phrase is part of an ancient teaching aid

חותמת אירוע להופעת הבול

designed to help young children remember the shapes of the letters.

According to the Talmud, the combination of the letters Gimel and Dalet symbolizes giving charity to the poor. The letter Gimel, with its leg extended forward, represents the donor running after the poor person to offer assistance. The letter Dalet represents the poor person: on one side it is closed at the back, symbolizing that the poor person does not rely on charity and turns away from the donor, but it also has a small projection at the back - his hand, nonetheless extended to receive help.

Scribe of Holy Writings (Sofer STaM)

A Sofer STaM (an acronym for Sifrei Torah, Tefillin, Mezuzot) is a craftsman who specializes in writing sacred texts that must be handwritten on parchment according to Jewish law.

The stamp depicts a scribe in a style characteristic of the Yemenite tradition: he sits on a cushion at a low table, writing on parchment, with his work tools beside him (inkstand and traditional quills).

The stamp tab features the words "Shema Yisrael" written in Assyrian script, complete with traditional decorative crowns on the letters, just as a Sofer STaM would write.

First Day Cover

The First Day Cover features a quotation highlighting the importance of engaging in productive work:

"Love work - even if one has sufficient means, one must engage in work, for idleness leads to boredom" (Commentary of Rabbi Ovadia of Bartenura on Ethics of the Fathers, Chapter 1, Mishnah 10).

Moshe Rimer

השירות הבולאי - טל: 076-8873933

שד' הרכס 21, מודיעין 7178390

The Israel Philatelic Service - Tel: 972-76-8873933

Sderot HaReches 21, Modi'in 7178390

www.israelpost.co.il * e-mail: philserv@postil.com

הנפקה: ספטמבר 2025 September

מידת הבולים (מ"מ): ר 40 / ג 30 H

לוח: 1304-1306

בולים בגיליון: 15

שבילים בגיליון: 5

שיטת הדפסה: אופסט Offset

סימון אבטחה: מיקרוטקסט Microtext

דפוס: AKD קרואטיה